

هه‌ستا نه‌ته‌وه‌یی ل زانکۆیی نه‌یی لاوازه به‌لکو هه‌شیاریا نه‌ته‌وه‌یی یا لاوازه

ئه‌گێر سه‌عدوللا *

به‌ریز سلیمان عه‌بدووللا د ژماره (٢٣٢) یا رۆژنامه‌یا (ئه‌فرۆ) دا باه‌ته‌ک به‌لافکره‌بوو و تێدا ناماژه‌ دا وئ یه‌کێ کو هه‌ستا نه‌ته‌وه‌یی د ناڤ زانکۆیی دا یا لاوازه و ئه‌گه‌رتین لاوازیی ژێ ژفراندبوونه (٧) خالان کو تێدا خواندن ب زمانێ عه‌ره‌یی ب ئه‌گه‌رێ سه‌ره‌کی داناو، نزانم کاک سلیمان که‌فتیه د شاشیه‌کا زمانی دا و په‌یقا هه‌ست ل جه‌ئ هه‌شیاریی ب کارئینا په‌ یان ل گور دیتنا وی هه‌ستا نه‌ته‌وه‌یی لاوازیویه . هه‌ست ده‌یتته پێناسه‌کرن کو کرداره‌کا ده‌روونی و جه‌سته‌ییه و کاردانه‌قا ناڤخۆی و ده‌رقه ل سه‌ر مرۆڤی دروست دکه‌ت چ ب باشی یان ب خرابی، ده‌روونی ئه‌و تشن ئه‌فتین کو مرۆڤ ب هه‌ست (احساس) لئ نێزیک دبیت، یان هه‌ست ب هه‌بوونا وئ دکه‌ت، جه‌سته‌یی، ئه‌و تشن ئه‌فتین کو مرۆڤ له‌مس دکه‌ت.

ئه‌ز بۆ هه‌ندێ دچم کو کاک سلیمان که‌فتیه‌ د شاشیه‌کا زمانی دا و په‌یقا هه‌ست ل جه‌ئ هه‌شیاریی بکارئینا په‌ . ئه‌گه‌ر ل گور دیتنا وی هه‌ستا نه‌ته‌وه‌یی لاوازیویه وی شاشیه‌ک کره‌ه و خوانده‌قان ژێ شاش کره‌ه . له‌وما کێشایه وئ یه‌کێ کول ژمارا ل دووڤ دا به‌ریز (پروفیسور به‌درخان سندی) پشکداریی بکه‌ت، به‌ریزی پێنج پرسبارین گرنگ کرن ئه‌فتین ل خواری پرسبارین به‌ریز سندی نه‌ .

١- ئه‌رێ راسته‌ ریژه‌یه‌کا زۆر ژ قوتابیان ل په‌یمانگه‌ه و زانکۆیین مه‌ هه‌نه هه‌ستێ نه‌ته‌وه‌یی د دل و ئاقلی وان دا گه‌له‌ک لاواز و پێشکه‌فتیه وه‌کی کاک سلیمان دبیت؟

٢- باشه ئه‌م دئ چاوا زانین کو هه‌ستێ نه‌ته‌وه‌یی ل ریژه‌کا زۆر ژ قوتابیان گه‌له‌ک لاواز و پاشکه‌فتی یه‌؟ ئه‌ڤ ئه‌نجامه ب چ پیشه‌ر هاته پێشان؟

٣- ئه‌گه‌ر ئه‌ڤ هه‌سته گه‌له‌ک لاوازه، ئه‌ڤ (گه‌له‌ک) یه‌ چهنده؟ واته د گه‌هته ئاستی روودانین زبان بگه‌ه و بی ئومیدیی ژ قوتابییین خۆ بکه‌ین یان نه‌؟

٤- ل کیش په‌یمانگه‌ه و زانکۆیان ئه‌ڤ هه‌ستێ نه‌ته‌وه‌یی دابه‌زیه، یان لاواز و پاشکه‌فتی یه‌؟ ل ده‌وکی یان ل هه‌ولیرێ، یان ل سلیمانین، یان ژێ ل هه‌موو زانکۆ و په‌یمانگه‌هین هه‌ریمی؟

٥- ئه‌گه‌ر ئه‌ڤ ئاسته لاوازیویه، گه‌لو هنده هه‌لوستین دژی هه‌ستین نه‌ته‌وه‌یی په‌یدا بوینه، یان ژێ ئه‌و قوتابی یی بئ هه‌سته، یان نیوترا له (محایده)؟

خالا من دڤیت ئاماژێ پئ بدهم هه‌ستێ نه‌ته‌وه‌یی د ناڤ زانکۆیی دا نه‌یی لاوازه ژ به‌رکو هه‌موو قوتابییین مه‌ هه‌ست ب کوردینیی دکهن، لئ هه‌شیاریا نه‌ته‌وه‌یی و هه‌ستکرن ب به‌رپرسیاره‌تیی ل جه‌م قوتابی و مامۆستا یین زانکۆیی یا لاوازه، ره‌نگه هه‌بن کو بیژن چاوا ته بریار ل سه‌ر قوتابی و مامۆستا یان دا کو هه‌شیاریا نه‌ته‌وه‌یی و هه‌ستکرن ب به‌رپرسیاره‌تیی ل جه‌م وان یا لاوازه، لئ ئه‌و بۆیه‌رتین ل سه‌ر گه‌لێ مه‌ دا دبۆرن و ئه‌و کاودانین ئه‌م تێدا دژین زانکۆیین مه‌ و ب تابه‌تی ژێ ل ده‌وکی دبیده‌نگن، گرۆڤه ژێ ل سه‌ر فئ چهندي ئه‌ڤ خالین ل خواری نه‌:

١- چهنه ژ سه‌دئ ژ مامۆستا یین زانکۆیی خۆ ل کیشه‌یین جفاک و قوتابییین خۆ کره‌ خودان و ل گور تابه‌ته‌ندیی خۆ خالین چاره‌سه‌ریی بۆ داناینه؟

٢- چهنه ژ سه‌دئ ل قوتابییین زانکۆیی پێزانینین زانستی ل هه‌ڤدو دگوهۆرن و چهنه ژ وان پێزانینان ل سه‌ر ستار ئه‌کادیی ل هه‌ڤدو دگوهۆرن؟

٣- چهنه ژ قوتابیان گه‌نگه‌شی ل سه‌ر بۆیه‌ره‌کا ل سه‌ر گه‌لێ مه‌ دا تێپه‌ر دبیت دکهن، و چهنه ژ وان گه‌نگه‌شی ل سه‌ر یاریه‌کا ته‌پا پێی دکهن؟

هه‌له‌به‌ته مه‌به‌ستا مه‌ ل فێرێ نه‌ ئه‌وه کو قوتابی ب ئیکجاری به‌رێ خۆ نه‌ده‌ته به‌رنامه‌یین ته‌رفیه‌ی و یاریین ته‌پا پێی به‌لکو بلا ئه‌ڤ به‌ریخودانه ل سه‌ر حسابا تشن گرنگتر نه‌بیت یین کو ئه‌فرۆ قوتابیین مه‌ پێوستی پئ.

تو بیژی ئەگەر ژمارا وان قوتابیان پتر بۆ ئەقێن کو ئاگهه ژ کیشه بیین گهلی خۆ هه ی و پێزانینان ل هه فو دگوهۆرن دا به حس ژ لاوازا ناستی زانکۆیی ههتته کرن؟ دا ههشیاریا نه ته وه یی هند لاوازیب کو ئیدی ب ههست بهیته ل قه له م دان؟ تو بیژی ئەگه ههشیاریا نه ته وه یی ل دهف قوتابی یا لاوازا نه با دا پتریا ده می خۆ ب تشستین ته رفیه یی شه بۆرینیت؟ ئەگه ر ئەم بزانیان کو پارهیه کی زۆر یی ژ لایی حکومه تا هه ریمما کوردستانی قه لی دهیته مه زاختن.

بێگومان جفاکی ئەم تیدا دژین کارتیکرن هه به ل سه ر زانکۆیی ژ ی و زۆر دیاردین نه شرین د نا ف جفاکی مه دا هه نه و هه ر که س ب نه شرینیا شان دیاردان دکه ت، لی مامۆستا و قوتابی بیین زانکۆیی پتر ئاگه ه ژ شان دیاردانه و دشین ب ریکا گهنگه شه کرنا زانستی ول دوو ف تایبه ته ندیین خۆ خالیین چاره سه ریی بۆ دانن. رهنگه زۆر جارن ئەف دیاردین نه شرین ژ لایی مامۆستایان شه هاتینه به حس کرن بۆ قوتابیان و گهنگه شه ژ ی ل سه ر کریت، لی ج مامۆستا و قوتابیین مه د ئاماده نیین کو وه ختی خۆ بده نه شان دیاردان و ب ریکا راگه هاندنی بۆ خه لکه کی شروقه بکه ن و خالیین چاره سه ریی بیژن. بۆ نمونه زۆر جارن دهیته گو تن کو گه نده لی و نه یه کسان یی دا هه ی، لی زوو ژ ی دره فنه فه و دبیزن واقعه، نزام ته سلیمی واقعی بوینه، یان ده زگه هین راگه هاندنی ئەو ده لیقه نه دایی کو ده رته نجام و چاره سه ریا چهند دیاردین گرنگ بۆ خه لکی شروقه که ن. ئەگه ر ئەو ته سلیمی واقعی بوینه ل قیتره پرسیا ره ک دهیته پیتش ئایا واقع مرۆقان دروست دکه ت، یان مرۆف واقعان دروست دکه ن؟ و ئیحتیمالا دووی ژ ی هه ر چهند ئەز ب ئیحتیماله کا کیم ددانم لی ئەگه ر ده زگه هین راگه هاندنی ئەو ده لیقه بۆ نه ره خساندی هه ر دقیت ئەو ل سه ر گه هاندنا په یاما خۆ درژدین، ژ بهر کو ئدی ده زگه هین راگه هاندنی به رفه ه بوینه.

به ریز سندی د لایه کی نقیسینا خۆ دا ئامازێ دده ته و ی یه ک کو خواندن ب زمانێ عه ره بی و مامۆستایین عه ره ب ناپه نه گه ر کو هه ستی نه ته وه یی ل دهف قوتابی لاوازا بکه ن، ئەز دگه ل بۆچوونا به ریز سندی مه کو ناپه نه گه ر، لی خواندن ب زمانێ عه ره بی دبسته هوکار کو ناستی زانستی قوتابیان لاوازا ببیت. ژ بهر کو قوتابی بیین نه ول زانکۆیی پتریا وان ئەون بیین کول سه ره تایه هه تا قوناغا ئاماده یی ژ ی ده ریاس کری ب زمانێ کوردی خواندی و ل ده می هاتیه د نا ف زانکۆیی دا خواندن بویه زمانی عه ره بی بێگومان کارتیکرن یا ل سه ر ناستی زانستی یی قوتابیان کری.

* قوتابی ل کولیژا دهۆک زانکو